

معلومات کودکی مهارت‌های بزرگ‌سالی

درباره نقش آموزشی کتاب در دوران کودکی که به ارتقای فرهنگ شهروندی منجر می‌شود

ملیحه ابراهیمی یزدی – باید در شرایط متعدد قرار بگیرید تا بتوانید در سست اظهار نظر کنید و تصمیم نهایی رضایت بخش را البته با نتیجه مثبت بگیرید. حکایت این روزهای تربیت فرزندانشان با این تفکر بی ارتباط نیست. اگر ترس ورود آن‌ها به فضاهای بزرگ‌تر جامعه و اجتماع و همچنین دغدغه آینده‌شان را دارید، باید در مسیری قدم بردارید که مقصد نهایی افسوس و پشیمانی نباشد. قبول کنید از کنار مسئله آموزش به خصوص در سنین پایه و گاهی خردسالی نمی‌توان به راحتی عبور کرد. موضوعی که اگر نادیده به دست گذر زمان سپرده شود قطعا در آینده به معضلی بزرگ تبدیل خواهد شد. به بهانه دغدغه بسیاری از والدینی که ساعت‌ها و قششان را در کتاب‌فروشی‌ها و مراکز آموزشی مرتبط گذرانده‌اند، پای صحبت بعضی از آن‌ها نشسته‌ایم و چندخطی از خلا بسیاری از موضوعات آموزشی از قبیل کسب مهارت‌های زندگی که در آن مشهود است را بیان می‌کنیم.

حتما شما هم به این شعار رای مثبت می‌دهید؛ «کودک باید کودکی کند». این مهم در علم روان‌شناسی اثبات کرده است که اگر خلاف این شعار اتفاق بیفتد، کودک در بزرگ‌سالی دچار ناهنجاری می‌شود. شادمانی در زندگی کودکان به صرف اینکه میهمانی یا رستوران بروند تأمین نمی‌شود. نسل‌های قبل که پای ثابت کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان بودند حتما این مسئله را امروز درک می‌کنند و نتایجش را در ابعاد زندگی خود به تماشا نشسته‌اند. از کتاب‌خوانی، قصه‌گویی، سرک کشیدن به کلاس‌های هنری و... می‌گوییم که امروز خلا چنین آموزش‌هایی در بین نسل حاضر به خوبی مشاهده می‌شود. البته وقتی پای صحبت خیلی‌هایشان می‌نشینیم از نبود سرگرمی در زمان خود گلایه می‌کنند.

ازتحمیل پیرهیزیم. شاید اگر کتابی را که ۲۰سال پیش خواندن خط به خطش برای شما لذت‌بخش و خاطره‌ساز بوده است به کودکان تحمیل کنید، تمام فضای فکری او را به کتاب عوض کنید. اگر قصد خرید کتابی برای کودکان دارید حتما نظر او را هم جویا شوید. سعی کنید قبل از خرید کتاب و ابزارهای آموزشی برای کودکانتان، با اهل فن در این حوزه مشورت کنید و بر اساس شناختی که به سلیقه فرزندان دارید آموزش‌های سبک زندگی و مهارت‌های لازم را به خورد او بدهید. این موضوع را هم آویزه گوشتان کنید که حتی در حوزه خرید کتاب باید حواستان به به‌روزرسانی باشد.

اگر سر نوشت کودکانتان برایتان اهمیت دارد، مهم‌ترین اقدام شما به عنوان والدین او این است که تعادلی بین معلومات و مهارت‌ها برقرار کنید. نمی‌شود بی‌تفاوت از کنار آموزش‌های سبک زندگی در سنین پایه گذشت، با این توصیف که علم روان‌شناسی ثابت کرده است که در دوران کودکی باید به پرورش ذهن فلسفی کمک کرد تا در سایه این تفکر مهارت‌های فکری و آموزشی، مهارت‌های تصمیم‌گیری در شرایط متعدد، مهارت داوری، قضاوت‌های اخلاقی و پردازش اطلاعات را کودک فرا بگیرد.

آموزش‌های حیاتی

مترجم: عادل نجفی؛ نگاهی به هرم جمعیتی جوامع مختلف و به‌ویژه کلان‌شهرها و قدمت تاریخی آن‌ها به ما می‌گوید که پدیده شهرنشینی به سرعت در حال گسترش است. آن‌گونه که آمارها و برآوردهای سازمان ملل نیز نشان می‌دهد، تا سال ۲۰۵۰ بیش از ۷۰درصد از جمعیت جهان یعنی تعدادی در حدود ۶/۵میلیارد انسان در کشورهای مختلف شهرنشین خواهند بود. آن‌طور که برآوردهای جمعیت‌شناسی نشان می‌دهند، جمعیت جهان تا سال ۲۰۵۰ با افزایش ۲/۵میلیارد نفری روبه‌رو خواهد بود و آمارها می‌گویند تا ۹۰درصد از این افزایش جمعیت در قاره‌های آسیا و آفریقا رخ می‌دهد. مسئله ای که در چنین شرایطی برای جامعه‌شناسان و فعالان فرهنگی مهم است، فرهنگ شهرنشینی و شهروندی است.

● آموزش فرهنگ شهری و شهروندی امکان‌پذیر است؟ همان‌طور که در تعاریف و ویژگی‌های فرهنگ آمده است به نظر می‌رسد، مسئله فرهنگ و مصادیق آن چندان قابل آموزش و انتقال به نسل‌های بعدی نباشد. بسیاری از ما چنین مسائلی را به واسطه تجربه و مشاهدات عینی از رفتارهای دیگران آموخته‌ایم. اما در کشورهای

باید دل به آمار و ارقامی خوش کرد که سال به سال سیر صعودی در حوزه نشر و چاپ را گواهی می‌دهد. باید اهداف ناشرانی را زیر سؤال برد که اهداف مالی خودشان را که در سایه بی‌تخصصی سیر صعودی به خود گرفته است، به بی‌توجهی به مسائل ومشکلات اقتصادی که دم‌دستی‌ترین آن تهیه کاغذ، تخریب محیط زیست و... است ارجح می‌دانند و حاضرند تن به چاپ ترجمه‌هایی با موضوعاتی بدهند که هیچ سنخیتی با فرهنگ ما ندارد. اصلا شاید این سؤال برای شما هم پیش آمده باشد که چرا این قبیل ناشران اعتقادی به مقوله کارشناسی اثر قبل از چاپ ندارند؟ و چرا هیچ سیستم نظارتی دروازه‌بانی این کار را به عهده نمی‌گیرد؟ راستی چند ناشر سراغ دارید که ارتباط نویسنده با کودک را در اولویت کار خود قرار داده است؟

باید به روحیات و علایق فرزندانان آگاهی داشته باشید. شاید یک فرزندتان عاشق کتاب باشد اما نه به شکل مکتوب، و دیگری عاشق به دست گرفتن کتاب و درازکشیدن روی کاناپه باشد. این اشکالی ندارد. با خرید کتاب‌های دیجیتال یا نرم‌افزارهای صوتی می‌توانید آن‌ها را همراهی کنید. شناخت کامل از احساسات فرزندان قطعا او را خلاق‌تر می‌کند.

افکار بچه‌های امروزی را نمی‌توان با نسل‌های قبل در یک کفه ترازو گذاشت. کودکان امروز به همت و همراهی فضای مجازی بیشتر از سن‌وسال خود ادراک خرج و مصرف می‌کنند. پس بدیهی است که آموزش مکتوب باید خیلی سفت و سخت‌تر وارد این مقوله از کار آموزش شود؛ از پیدا کردن راه‌های ارتباطی با کتاب از طرف والدین یا مربیان گرفته تا کتاب‌هایی که همسو با افکار کودکان نگاشته و تصویرسازی می‌شود. باید پذیرفت نظام آموزشی باید فراتر از فضای مجازی که ثانیه به ثانیه تنوع ایجاد می‌کند گام بردارد. البته ما هم قبول داریم کتاب‌های موضوعی که صرفا جنبه کاربردی داشته باشد در بازار کتاب بسیار نایاب است؛ اینکه مثلا کودک سه‌ساله‌ای قصد کاشت گلی را داشته باشد یا غذایی بدون خطر را درست کند.

گاهی باید خودتان را با کودکان همسو و هم‌جهت کنید. این‌قدر کودک شوید تا فرزندان با شما احساس راحتی کند. چرا راه‌های تشویقی را امتحان نمی‌کنید؟ مثلا از طریق بازی‌های مورد علاقه‌اش او را وادار به خواندن کتاب کنید. اگر کمتر از شما حرف شنوی دارد، مثلا می‌توانید با کتاب‌هایی شروع کنید که به بروز احساساتی مثل خندیدن، ترسیدن، تقویت اعتماد به نفس، درصفا ایستادن، صرفه جویی در مصرف آب، رد شدن از خیابان و... پرداخته است.

استفاده از مصادیق و نمونه‌های فرهنگ عامه، آن‌ها را با مفاهیم و موضوعات شهری پیوند زده‌اند؛ برای نمونه با استفاده از افسانه‌ها و داستان‌های خلقت در مهدکودک‌ها، مفاهیم زندگی جمعی و ارزش‌های هم‌زیستی مسالمت‌آمیز را تشریح می‌کنند، با استفاده از سرودها و ورزش‌های جمعی به اهمیت کار گروهی می‌پردازند، از شاخه‌های مختلف هنری مانند نمایش و نقاشی نیز برای ترویج فرهنگ کمک به افراد با نیازهای خاص در جامعه(مانند توان‌یابان یا کهن‌سالان) استفاده می‌شود، قوانین و هنجارهای شهری از طریق بازی‌های گروهی تمرین می‌شوند تا کودکان با دریافت پاداش و یا مجازات نسبت به اثرات اقدامات خود در زندگی آشنا شوند، برنامه‌های طراحی شده محدود به داخل کلاس‌های درس مدارس یا مهد کودک‌ها نیستند و والدین دانش‌آموزان می‌توانند به غنای چنین برنامه‌ریزی‌هایی برای مختلف سال(روزهای با آلودگی هوا، درخت‌کاری و دیگر مناسبت‌های زیست محیطی) به مناطق مختلف شهر برده می‌شوند تا از نزدیک نتایج فعالیت‌های انسانی در محیط شهری را مشاهده کنند. طراحی تقویم فرهنگی با مشارکت دستگاه‌های حکامیتی غیرآموزشی و همچنین والدین دانش‌آموزان می‌تواند به غنای چنین برنامه‌ریزی‌هایی برای انتقال هرچه بهتر تجربیات شهروندی کمک کند.

توسعه‌یافته، آموزش‌های فرهنگ شهروندی و شهری برای ۲گروه دنبال می‌شوند؛ گروه اول مهاجران‌اند که با توجه به حضور در جامعه میزبان و تجربه زندگی جدید نیازمند آموزش‌های بیشتری هستند، گروه دوم کودکان و نوجوانان هستند که برای ادامه زندگی به چنین آموزش‌هایی احتیاج دارند.

● طراحی برنامه‌های فرهنگی در مدارس کشور کاتادا به عنوان یکی از مهاجرپذیرترین و جوان‌ترین کشورهای غربی تلاش می‌کند تا از طریق اجرای برنامه‌های آموزشی در مدارس، فرهنگ شهروندی را در میان نسل جوان خود ارتقا دهد. کانادایی‌ها با

تربیت و آموزش کودکان یک فن و مهارت است

در ادامه می‌خواهیم به این موضوع پاسخ بدهیم.

۲۳سال: برخی از والدین تصور می‌کنند که بچه‌ها بعد از ۵سال که وارد مهدکودک می‌شوند آموزش‌پذیر هستند، اما این تصور اشتباهی است. از همان بدو تولد کودک می‌شوند، به همین دلیل در دینمان تأکید شده که در گوش کودک اذان و اقامه گفته شود، این امر نشان می‌دهد که نوزاد می‌شوند. مهارت زندگی برای کودکان بسیار مهم است. در این بازه سنی آموزش والدین باید از طریق گفتار و دیدار باشد. هرچه کودک بیشتر ببیند و بشنود، کودک باهوش‌تری در آینده خواهند داشت. بنابراین در این سن نوزاد و کودک به محرک‌های دیداری و شنیداری نیاز دارد تا تجربه به‌دست بیاورد.

پیشنهاده: به والدین پیشنهاد می‌کنیم که در این سن برای فرزندانان وسایلی را تهیه کنید که آن‌ها را به دنبال خود بکشند تا تحرک داشته باشند.

۷تا۹سال: این بازه سنی بسیار حساس و مهم است، زیرا آموزش‌ها از این سن شروع شده و نهادینه می‌شود. در این سن کودک هر چیز را از طریق تجربه و امتحان کردن متوجه خواهد شد، از این رو باید زمینه تجربه کردن را برای او فراهم کنیم. مثال معروفی در این زمینه می‌گوید: «آنچه را بشنوم فراموش می‌کنم، آنچه را ببینم به ذهن می‌سپارم،

دکتر حسین کدخدا
روانشناس کودک و نوجوان

● چطور آموزش بدهیم موضوع مهم که بسیاری از والدین می‌پرسند این است که از چه سنی آموزش بدهیم؟ چطور مفاهیم و مهارت‌ها را به فرزندان آموزش بدهیم؟

آنچه را عمل کنم فراموش نمی‌کنم.»

پیشنهاد: زمینه‌ای برای تجربه کردن فراهم کنید. اگر می‌خواهید نکته‌ای را به کودکان آموزش بدهید آن را در رفتار و گفتارتن به طور عملی نشان بدهید. اگر می‌خواهید او منظم باشد، دروغ نگویید، حقوق دیگران را رعایت کند، به دیگران سلام کمک و... این موارد را در رفتارتن نشان بدهید تا او از شما تقلید کند.

● تأثیرگذاری مربی‌ها

علاوه بر کتاب‌ها و تربیت والدین که نقش مؤثری در یادگیری مهارت‌ها برای ورود به اجتماع دارد، مربی‌های مهدکودک که در ارتباط مستقیم‌تری با کودک هستند هم نقش پررنگی در این رابطه دارند. مهدکودک‌ها نمی‌توانند خلا آموزشی را پر کنند و حتی گاه به شیوه آموزش آن‌ها نیز ایرادهایی وارد است، اما باید در این زمینه فعال‌تر شوند و تغییرهایی را در خود ایجاد کنند.

پیشنهاده: با آنکه برخی از مهدکودک‌ها در طول سال برای والدین کلاس‌های مشاوره می‌گذارند و از روان‌شناسان حوزه کودک می‌خواهند برای آن‌ها آموزش داشته باشند، اما این آموزش‌های یک روز راه کافی نیست و باید این آموزش‌ها در هفته مداوم باشد. علاوه بر آن آموزش به‌روز مربی‌ها نیز بسیار مهم است.

در پایان به یاد داشته باشید تربیت و آموزش کودکان یک فن و مهارت است که اگر این مهم به خوبی انجام شود در جامعه شاهد افراد بزهکار و مجرم نخواهیم بود.